

УДК 378.018(477):005.584

Нагрибельний Я. А.

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розкрито ретроспективу проблеми контролю навчальних досягнень студентів у вищих закладах освіти, описано основні види контролю (поточний, періодичний, підсумковий), з'ясовано зміст поняття “контроль”, “контроль успішності студентів”, “оцінювання навчальних досягнень студентів”, розглянуто причини трансформування методичних підходів до оцінювання знань студентів у період становлення й розвитку освіти України з перших років незалежності, окреслено вектори пошуку підвищення якості контролю навчальних досягнень студентів на сонові оптимального поєднання національної освітньої традиції й апробованої світовою практикою системи оцінювання навчальних досягнень студентів.

Ключові слова: *контроль, контроль успішності студентів, види, функції та критерії оцінювання знань студентів, становлення системи оцінювання.*

Сучасні реалії, виклики комплексного характеру в усіх сферах життєдіяльності суспільства, освітній зокрема, спонукають наукову спільноту до осмислення й аналізу теоретичних здобутків, апробованих на практиці, а також до своєчасного прогнозування ризиків, що негативно позначаються на якості вищої освіти України.

Проблема ефективності контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в сучасних умовах набуває виняткової актуальності, оскільки контроль є органічним складником навчальної діяльності студентів, дає змогу виявити досягнуті результати в їх навчанні, а також забезпечити зворотній зв'язок між учасниками освітнього процесу, а відтак слугує підґрунтям для внесення відповідних корективів як у зміст, так і в добір методів, прийомів навчання для дисциплін педагогічного циклу в умовах сучасного вищого закладу освіти.

Мета статті – полягає в ретроспективному студіюванні проблеми контролю навчальних досягнень студентів у вищих освітніх закладах України, еволюціонуванні функцій його як органічного складника освітнього процесу.

Проблема ефективності контролю навчальних досягнень студентів закладів освіти набуває особливого значення в теорії і практиці вищої школи.

Історико-педагогічний аналіз наукових джерел засвідчує, що склалися відповідні передумови для теоретичного осмислення змістових аспектів означеної проблеми, зокрема науковцями зроблено спробу розширити сутність і специфіку контролю успішності студентів (Ю. Бабанський,

В. Беспалько, А. Белкін, В. Бондар, З. Васильєва, О. Вишневський, В. Киричок, Л. Сидорук, М. Фіцула, О. Ярошенко); визначено принципи й підходи до оцінювання знань студентів, впровадження різних видів тестових завдань для контролю навчальних досягнень студентів (Н. Кузьміна, Т. Купріянич, Н. Можар, В. Максимова, С. Мартиненко, Н. Судженко та ін.).

Вочевидь, не втрачають актуальності проблеми, пов'язані з дослідженням змісту понять “види контролю”, “контроль успішності студентів”. У результаті теоретичного узагальнення праць, які характеризують зміст поняття “контроль”, з'ясовано, що зміст досліджуваного поняття “контроль” походить з французької мови (*controle*) і має кілька значень: у дидактиці, як зазначено в “Енциклопедії освіти”, його розуміють як нагляд, спостереження, перевірку успішності. Проте “контроль” – більш широке поняття, ніж перевірка. Контроль сприяє своєчасному виявленню прогалин у знаннях і вміннях суб'єктів навчання, повторенню та систематизації матеріалу, встановленню рівня готовності засвоювати новий матеріал, формуванню вміння відповідально і зосереджено працювати, користуватися прийомами самоперевірки й самоконтролю, стимулюванню відповідальності і змагальності суб'єктів навчання [6, с. 417].

У педагогічній літературі дослідники виокремлюють такі види контролю успішності студентів, як *поточний, періодичний, підсумковий*.

Поточний контроль у закладах вищої освіти здійснюється викладачем на практично-семінарських та лабораторних заняттях з кожної виучуваної теми на підставі відповіді з того чи того питання, систематичного спостереження за роботою групи загалом і кожного студента зокрема. Наслідком поточного контролю є виставлення оцінок в академічний журнал.

Періодичний (тематичний) контроль зазвичай проводиться шляхом проведення контрольних робіт, упродовж семестру. Кількість контрольних робіт залежить від форми контролю успішності студентів у кінці семестру. Якщо формою контролю успішності студентів у кінці вивчення дисципліни передбачено залік, тоді студенти виконують дві контрольні роботи, якщо ж екзамен – тоді три контрольні роботи.

Зважаючи на утверджену в практиці навчання студентів традицію проведення контрольних робіт з перших років XXI століття стали проводити у формі тестових завдань після завершення модуля, блока чи розділу засвоєної дисципліни.

Мета періодичного контролю полягає в тому, щоб перевірити якість засвоєння студентами значного обсягу теоретичного матеріалу. Тематичне оцінювання визначається змістом та структурою навчальної дисципліни і проводиться після розділу з виставленням кожному студентові підсумкової оцінки, яких має бути не менше двох. З урахуванням підсумкових оцінок виставляється залік або у присутності чи без присутності на останньому занятті студента (за потреби).

Підсумковий контроль проводиться в кінці семестру чи навчального року. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку чи екзамену. Під час проведення заліку враховують бали та оцінки, отримані студентом під час поточного контролю. Підготовка до заліку чи екзамену покликана систематизувати знання чи узагальнити теоретичний матеріал.

Упродовж навчального семестру студенти формують вміння здійснювати самоконтроль та самоаналіз власної успішності. Самоконтроль є супроводжуваним процесом навчальної діяльності самим студентом, відповідно під час самоконтролю виникає потреба очікуваного результату, який не завжди збігається з оцінкою викладача.

Розбіжності у контролі успішності студентів викладачем та самим студентом й зумовили в кінці XX – на початку XXI століття появу різних підходів в оцінюванні знань студентів: взаємний контроль (робота в парах, мікрогрупами) комп'ютерне оцінювання студентів після виконання тестових завдань.

Аналіз спеціальної літератури дає змогу констатувати, що науковцями неодноразово порушувалася проблема оцінювання знань студентів на основі суб'єктивних міркувань викладача, що нерідко призводило до необ'єктивності в оцінюванні, а, відповідно, й до необ'єктивності результатів освітнього процесу загалом обопільної навчальної діяльності студента і викладача.

Оцінювання успішності студентів за результатами складання сесії здебільшого й призвело до хибних підходів до сьогочасної практики, яка ґрунтувалася на врахуванні достатнього чи високого рівня засвоєння навчальної інформації, тобто успішність студента залежала від оцінки. Вищий заклад освіти не формував у майбутнього фахівця бажання пізнати особливості майбутньої професії, пошуку шляхів пріоритетності обраної професії, шляхів для отримання в подальшій професійній діяльності і результативності, і творчості, і легкості виконання професійних обов'язків.

Як переконує практика, реформування системи освіти сьогодення передбачає і певне переосмислення системи контролю успішності студентів і вимог до оцінювання й критеріїв та функцій контролю навчальних досягнень майбутніх фахівців.

У педагогічній літературі дослідники проблеми (О. Вишневський, В. Лук'яненко, С. Мартиненко, С. Сисоєва, М. Фіцула) визначили функції й такі вимоги до контролю успішності студентів:

- оцінювання успішності студентів має носити систематичний характер;
- оцінювання студентів має ґрунтуватися на загальнодидактичних та специфічних принципах;
- оцінювання студентів має бути об'єктивне й майже збігатися із самооцінкою студента;
- під час оцінювання студентів викладач має дотримуватися єдиних вимог;

– система оцінювання має бути відкритою й супроводжуватися усним чи письмовим обґрунтуванням;

– оцінювання студента має здійснюватися в діловій доброзичливій обстановці.

У педагогіці з-поміж функцій контролю навчальних досягнень суб'єктів освітнього процесу дослідники проблеми виокремили у більш конкретних вимірах такі: *освітню* – спостереження за процесом навчання суб'єктів і ходом реалізації навчальних програм; *діагностичну* – допомагає з'ясувати успіхи і прогалини у засвоєнні знань, умінь і навичок; *виховну* – сприяє формуванню в суб'єктів навчання відповідальності, працьовитості, шанобливості до надбань суспільства; *стимулювальна* – розвиває активність у навчальній діяльності; спонукає до пошукової роботи; *управлінська* – створює умови для корегування процесу навчання [3; 4; 8; 9; 10].

Основними завданнями контролю навчальних досягнень студентів, за С. Гончаренко, є виявлення рівня правильності, обсягу, глибини та дієвості засвоєних знань, отримання інформації про характер пізнавальної діяльності, про рівень самостійності та активності суб'єктів у навчальному процесі, встановлення ефективності методів, форм і способів їх навчання.

В “Енциклопедії освіти” (2008) зазначається: нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність вищого навчального закладу, передбачено проведення підсумкового контролю, за результатами якого студенту виставляється у відомість та залікову книжку оцінка: “зараховано”, “незараховано” – за залік і “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно” за диференційований залік чи семестровий іспит. Якщо навчання відбувається з використанням модульно-рейтингового контролю, складання заліку чи іспиту необов'язкове за умови, що студент набрав необхідну суму балів [6, с. 418].

Як показала практика, використання десятиріччями чотирибальної системи оцінювання знань студентів виявилася недосконалою, оскільки перестала відповідати вимогам проведених реформ.

Виникла необхідність впровадження системи контролю, яка спроможна забезпечити максимальну об'єктивність в оцінюванні успішності студентів, посилити мотиваційний компонент й давала змогу вимірювати навчальні досягнення суб'єктів освіти за допомогою якісних та кількісних показників.

Упровадження сучасних методів контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів в освітню практику упродовж останніх десяти років позитивно вплинуло на якість навчання у вищому закладі освіти, а також дало змогу наблизити його до світових стандартів. Саме тому важливим є запровадження такої системи аналізу навчальної діяльності студентів, яка сприяла б створенню оптимальних умов для професійної підготовки майбутніх фахівців.

Нині у закладах вищої освіти України усталилася модульно-рейтингова система оцінювання знань, яка широко використовується здавна в багатьох

країнах Європи та США.

Результати навчання студентів щодо опанування навчальної дисципліни оцінюються за 100-бальною шкалою. Проведення результатів, отриманих за 100-бальною шкалою оцінювання, у 4-бальну шкалу та шкалу за системою ECTS у вищих закладах освіти України здійснюється за поданою схемою:

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

Під час роботи в семестрі всі навчальні досягнення студентів щодо вивчення тієї чи тієї навчальної дисципліни оцінюються за уніфікованою системою оцінювання, яка прийнята вченою радою університету, а накопичена протягом усього семестру сума балів перераховується відповідно до загальноприйнятої системи оцінок ECTS. Форми проведення поточного контролю визначаються кафедрою самостійно і чітко прописуються в робочій навчальній програмі, з-поміж видів діяльності, які оцінюються упродовж семестру. Це загалом такі: відвідування лекційних, практичних занять, виконання завдань для самостійної роботи; робота на практичному занятті; участь у дискусіях; обговорення того чи того виду діяльності; захистах тематичних повідомлень, презентацій; опрацювання спеціальних джерел; виконання контрольних робіт, тестових завдань; написання різних видів творчих робіт, проектів. За визначеними видами діяльності студент повинен набрати мінімальну суму – 35 балів і максимальну – 60 балів. До екзамену допускаються студенти, які набрали не менше 35 балів, виконали всі види робіт, що передбачено навчальним планом та робочою програмою. На екзамені студент може отримати

максимальну суму – 40 балів.

У кінці кожного семестру студенти складають семестрові экзамени, кількість яких визначається навчальним відділом факультету (інституту), їх може бути від двох до п'яти екзаменів. *Семестровий екзамен* – це форма підсумкового контролю засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, й визначається як контрольний захід. Екзамени в університеті можуть проводитися в усній та письмовій формах або ж у формі тестування. Питання до екзамену розробляє кафедра й ознайомлює з ними студентів на початку семестру. Допоміжний матеріал і засоби обчислювальної техніки, які можна використовувати на екзамені, визначає кафедра і доводить до відома студентів із вимогами до проведення екзаменів [3; 4].

Студентам, які одержали під час сесії не більше двох незадовільних оцінок, дозволяється ліквідувати їх до початку наступного семестру.

Державну атестацію студенти складають екзаменаційній (кваліфікаційній) комісії після виконання навчального плану того чи того освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, “магістр”. Склад комісії формує вищий заклад освіти із числа провідних вчених та викладачів випускних кафедр; голову комісії призначає МОН України. Мета державної комісії – перевірити науково-теоретичну та практичну підготовку випускників, встановити фактичну відповідність їх фахової підготовки вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики. Студенти складають комплексний екзамен з фахових дисциплін усно чи письмово та захищають кваліфікаційні (дипломні, магістерські роботи). Форми проведення екзаменів та захисти робіт під час проведення державної атестації визначається вченою радою університету.

Отже, опрацювання педагогічних студій в аспекті проблеми контролю й оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, теоретичне осмислення функцій, видів та критеріїв оцінювання дало змогу хронологічно відстежити становлення його як багатовекторного процесу, що в умовах функціонування сучасної вищої школи набуває рис оновленої мобільної системи на основі оптимального поєднання національної освітньої традиції й апробованого світовою освітньою практикою методичного інструментарію вимірювання навчальних досягнень суб'єктів навчання, що дозволяє максимально збалансувати діяльність усіх учасників освітнього процесу, а моніторинг зробити більш прозорим та об'єктивним.

Використана література :

1. *Алексюк А. М.* Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник / А. М. Алексюк. – Київ : Либідь, 1998. – 560 с.
2. *Беспалько В. П.* Образование и обучение с участием компьютеров (педагогика третьего тысячелетия) / В. П. Беспалько. – Москва : Педагогика, 2002. – 186 с.
3. *Бондар В. І.* Дидактика / В. І. Бондар. – Київ : Либідь. – 262 с.

4. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О. Вишневецький. – 3-тє вид., доопрац. і доп. – Київ : Знання, 2008. – 566 с.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Луговий В. І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні : дис. ... д-ра пед. наук / В. І. Луговий. – Київ, 1995. – 429 с.
8. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія / С. М. Мартиненко. – Київ : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. – 434 с.
9. Сидорчук Л. А. Впровадження інформаційних технологій : збірник наукових праць / Л. А. Сидорчук. – Луцьк : ЛУРОЛ, 2010. – Випуск 1. – С. 280-286.
10. Фіцула М. Педагогіка / М. Фіцула. – Київ : ВЦ “Академія”, 2000. – 384 с.

References:

1. Aleksiuik A. M. Pedagogika vyshchoi osvity Ukrainy. Istoriia. Teoriia : pidruchnyk / A. M. Aleksiuik. – Kyiv : Lybid, 1998. – 560 s.
2. Bepalko V. P. Obrazovanie i obuchenie s uchastiem kompyuterov (pedagogika tretego tysyacheletiya) / V. P. Bepalko. – Moskva : Pedagogika, 2002. – 186 s.
3. Bondar V. I. Dydaktyka / V. I. Bondar. – Kyiv : Lybid. – 262 s.
4. Vyshnevskiy O. Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky : navch. posib. / O. Vyshnevskiy. – 3-tie vyd., dooprats. i dop. – Kyiv : Znannia, 2008. – 566 s.
5. Honcharenko S. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk / S. Honcharenko. – Kyiv : Lybid, 1997. – 376 s.
6. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy ; holovnyi red. V. H. Kremen. – Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
7. Luhovyi V. I. Tendentsii rozvytku pedahohichnoi osvity v Ukraini : dys. ... d-ra ped. nauk / V. I. Luhovyi. – Kyiv, 1995. – 429 s.
8. Martynenko S. M. Diahnostychna diialnist maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv: teoriia i praktyka : monohrafiia / S. M. Martynenko. – Kyiv : KMPU imeni B. D. Hrinchenka, 2008. – 434 s.
9. Sydorochuk L. A. Vprovadzhenia informatsiinykh tekhnolohii : zbirnyk naukovykh prats / L. A. Sydorochuk. – Lutsk : LUROL, 2010. – Vypusk 1. – S. 280-286.
10. Fitsula M. Pedagogika / M. Fitsula. – Kyiv : VTs “Akademiia”, 2000. – 384 s.

НАГРИБЕЛЬНИЙ Я. А. Историко-педагогический анализ проблемы контроля учебных достижений студентов в заведениях высшего образования Украины.

В статье раскрыта ретроспектива проблемы контроля учебных достижений студентов в высших заведениях образования, описаны основные виды контроля (текущий, периодический, итоговый), выяснено содержание понятия “контроль”, “контроль успеваемости студентов”, “оценивания учебных достижений студентов”, рассмотрены причины трансформации методических подходов к оцениванию знаний студентов в период становления и развития образования Украины с первых лет независимости, очерчены векторы поиска повышения качества контроля учебных достижений студентов на основе оптимального сочетания национальной образовательной традиции и апробированной мировой практикой системы оценивания учебных достижений студентов.

Ключевые слова: *контроль, контроль успеваемости студентов, виды, функции и критерии оценивания знаний студентов, становления системы оценивания.*

NAHRYBELNYI YA. A. Historical-and-educational analysis of assessing educational achievements of the students of higher educational establishments of Ukraine (the end of the 19th century, beginning of the 20th century).

In the article the retrospective issue of testing educational achievements of students of Ukrainian higher educational establishments is considered, the basic types of assessment (monitoring, periodic and summative) are defined, the content of the notions “assessment”, “assessment of students’

progress” and “evaluation of students’ educational achievements” is construed, the grounds for transforming methodological approaches to the assessment of students’ knowledge within the period of establishment and development of the educational system of Ukraine since the first years of its independence are stipulated, the directions of the research in the field of improving the quality of assessing students’ educational achievements based on the efficient integration of the national educational tradition and the system of assessing students’ educational achievements approved by the international practice are designated.

Keywords: *assessment; assessment of students’ progress; types, functions and criteria for assessing students’ knowledge; establishment of the system of assessment.*

УДК 371.315+811.111’36

Орловська Л. К.

КОМПЛЕКС ВПРАВ НА ПРИКЛАДІ МОДАЛЬНИХ ГРАМАТИЧНИХ СТРУКТУР, ЩО ВИРАЖАЮТЬ ПРИПУЩЕННЯ, ВПЕВНЕНІСТЬ, МОЖЛИВІСТЬ, НЕМОЖЛИВІСТЬ ТА СУМНІВ

Стаття присвячена розгляду комплексу вправ на етапі пред’явлення, коли відбувається формування у студентів уявлення про функціонування та формоутворення модальних граматичних структур, що виражають припущення, впевненість, можливість /неможливість, сумнів у теперішньому, минулому, майбутньому часі. Завданням етапу є ознайомлення студентів із ситуаціями вживання нових модальних граматичних структур, вчити студентів аналізувати значення і форми модальних граматичних структур та узагальнювати їх у правила вживання і утворення модальних граматичних структур та опрацьовувати фонетичне оформлення зразків мовлення з виучуваною модальною граматичною структурою. В комплексі вправ розглядаються вправи на ознайомлення з граматичними структурами. Вони включають завдання на усвідомлення функцій і форм граматичної структури, оволодіння фонетичним оформленням мовленнєвого зразка з виучуваною граматичною структурою (мелодикою, фразовим наголосом, ритмом, темпом). До комплексу вправ увійшли вправи на визначення структурних елементів граматичної структури, виведення або формулювання правил, вправи на аналіз правил утворення та вживання модальних граматичних структур англійської мови порівняно з граматичними структурами іспанської та української мов.

Ключеві слова: *граматична компетенція, граматичні навички, модальні граматичні структури.*

Створення комплексів вправ для формування іншомовної комунікативної компетенції є однією з актуальних у практичному відношенні та складних у теоретичному плані проблем. Актуальність проблеми полягає в тому, що від її вирішення багато в чому залежить ефективність навчання іноземних мов. Її складність обумовлюється тим, що комплекс вправ має відбивати, по суті, всі аспекти технології навчання, що стосуються як оперативної сторони процесу оволодіння мовним матеріалом і видами мовленнєвої діяльності (методів, прийомів, засобів, форм навчального